

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

С.В. Мітіна

ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

***Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять та
самостійної роботи
для здобувачів закладів вищої освіти спеціальності «Психологія»***

Київ – 2025 рік

РОЗРОБНИК: доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, *філософії та суспільних наук* Світлана МІТІНА

Рецензент: доктор психологічних наук, завідувач кафедри психології, філософії та суспільних наук Олена ВЛАСЕНКО

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук Протокол № 1 від 25.08.2025

Методичні рекомендації схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 8 від 27.08.2025р.

Голова НМР ННГІ

Сергій ГУБАРЄВ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психологія особистості» є загальноосвітньою навчальною дисципліною, яка взаємопов'язана з такими дисциплінами, як філософія, загальна психологія, вікова психологія, соціальна психологія. Навчальна дисципліна «Психологія особистості» розкриває різноманітні наукові підходи, концепції і принципи вивчення особистості, які значною мірою поглиблюють розуміння природи особистості, її поведінки, що були розглянуті в курсі «Загальна психологія», є підґрунтям для подальшого вивчення курсу «Основи клінічної психології та патопсихології», «Основи консультування та психокорекції» забезпечуючи обґрунтування шляхів і умов ефективного психотерапевтичного впливу. Виходячи із професійної спрямованості курсу, особлива увага при вивченні дисципліни приділяється аналізу різних підходів, поглядів і позицій вчених щодо розвитку і формування особистості.

Метою вивчення дисципліни «Психологія особистості» є ознайомлення студентів з основними поняттями, категоріями, теоріями, концепціями психології особистості, дати їх в системній єдності, застосовуючи метод синтезу конструктивних ідей різних психологічних шкіл та напрямків.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Особистість як об'єкт наукових досліджень.

Особистість як міждисциплінарна категорія. Предмет і завдання психології особистості. Аналіз поняття «особистість». Базові категорії психології особистості: індивід, людина, суб'єкт діяльності, особистість. Методи дослідження особистості в психології. Сучасні напрями дослідження особистості: біогенетичний, соціогенетичний, персоногенетичний, культурно-історичний системно-діяльнісний, генетичний підхід.

Тема 2. Структура особистості.

Поняття структури особистості. Головні характеристики структури особистості: активність; функціональність; динамічність; ієрархічність. Складові структури особистості.

Динамічна функціональна психологічна структура особистості К.К. Платонова. Двовимірний горизонтально-вертикальний психологічний структурний особистості (Г.С. Костюк і П.М. Пелех). Тривимірний психологічний структурний особистості В. Рибалка.

Тема 3. Чинники та механізми розвитку особистості.

Поняття «розвиток», «формування», «становлення» особистості. Загальні закони психічного розвитку: циклічність, кумулятивність, спрямованість і нерівномірність розвитку. Критичні та літні періоди розвитку. Детермінанти розвитку: спадковість, активність, середовище. Чинники розвитку особистості. Поняття та механізми соціалізації.

Тема 4. Психодинамічний напрямок у вивченні особистості

Психоаналітична теорія особистості З. Фрейда. Структура особистості за З.Фройдом: Воно, Его, Супер-Его. Інстинкт життя та інстинкт смерті. Захисні механізми психики.

Аналітична психологія К. Юнга. Колективне несвідоме. Комплекси та архетипи особистості. Індивідуація як мотиваційна сила особистості. Самість.

Соціокультурна теорія особистості К. Хорні. Базальна тривога. Стратегії компенсації базальної тривоги. Невротичні потреби та невротична особистість. Напрямки орієнтації особистості.

Індивідуальна теорія особистості А. Адлера. Почуття та комплекс неповноцінності. Соціальний інтерес головне джерело розвитку особистості. Креативне-Я.

Епігенетична теорія розвитку особистості Е. Еріксона. Его-ідентичність. Стадії психосоціального розвитку.

Гуманістичний психоаналіз Еріха Фрома. Екзистенціальні потреби людини. Втеча від свободи. Соціальні типи характеру в теорії Е. Фрома

Тема 5. Біхевіористичний напрям у психології особистості

Загальна характеристика біхевіористичного напрямку Закон ефекту Едварда Торндайка. Закон суб'єктивної цінності підкріплення. Теорії оперантного навчання Б. Скіннера. Позитивне підкріплення. Закріплення через покарання. Камера Б.Скіннера. Респондентна та оперантна поведінка.

Соціально-когнітивна теорія особистості А. Бандури. Навчання через спостереження. Оперантне та викарне навчання. Види підкріплення. Самопідкріплення. Саморегуляція, самоконтроль, самоефективність.

Тема 6. Соціально-когнітивний підхід у дослідженні особистості

Теорія соціального навчання Джуліана Роттера. Потенціал поведінки та цінність підкріплення. Поняття локусу контролю. Характеристика особистості з інтернальним та екстернальним локусом контролю. Методика Дж.Роттера «Рівень суб'єктивного контролю (РСК)»

Теорія особистісних конструктів Джорджа Келлі. конструктивний альтернативізм Поняття та властивості особистісних конструктів. Типи особистісних конструктів. Імпліцитний та емерджентний полюс конструкту. Основної постулат концепції Дж.Келлі.

Тема 7. Диспозиційний напрямок у психології особистості

Загальна характеристика диспозиційного напрямку. Риса як одиниця аналізу особистості. Загальні та індивідуальні риси. Диспозиційна теорія особистості Гордона Оллпорта. Поняття та типи диспозиції. Пропріум. Пропріативні функції. Стадії розвитку пропріуму. Характеристика зрілої особистості за Г. Оллпортом.

Теорія типів особистості Ганса Айзенка. Ієрархічна модель структури особистості. Інтроверсія – екстраверсія. Нейротизм – стабільність. Психотизм-супер-Его. Чотирьохрівнева ієрархічна система організації поведінки. Нейрофізіологічна основа суперрис. Опитувальник Г.Айзенка.

Структурна теорія рис особистості Раймонда Кеттела. Факторний аналіз Факторна вага. Маркування факторів. L-дані, Q-дані, QT-дані. Базові риси. Динамічні риси:атитюд, ерги, семи. 16-факторний опитувальник Р.Кеттела.

Тема 8. Гуманістичний напрямок у психології особистості

Загальна характеристика гуманістичного напрямку. Теорія самоактуалізації особистості Абрахама Маслоу. Ієрархію потреб особистості. Гуманістичні потреби. Дефіцитарна мотивації та мотивації зростання. Самоактуалізована особистість. Творчість.

Феноменологічна теорія особистості Карла Роджерса. Я-концепція. Безумовна позитивна увага. Повноцінно функціонуюча особистість. Екзистенціальний спосіб життя. Креативність. Обумовлена позитивна увага. Непристосована особистість. Клієнтцентована терапія.

Тема 9. Погляди екзистенціалістів на природу особистості.

Екзистенціальне розуміння особистості. Екзистенційна психологія Ролло Мея. Любов і смерть, бажання та воля. “Буття-в-світі” і небуття. Проблема відчуження людини в сучасному світі. Нормальна та невротична тривога. Чотири види любові: секс, ерос, філія, альтруїстична любов.

Особистість у логотерапії Віктора Франкла. Сенс життя, Прагнення до сенсу, пошук логусу. Свобода волі та відповідальність за власне життя. Екзистенційна фрустрація. Над-смысл, сенс буття. Проблема нудьги та нужденості сучасної людини.

Тема 10. Погляди вітчизняних учених на психологічну природу особистості

Проблема розвитку особистості в теорії Г. С. Костюка. Діяльнісний підхід, онтогенетичний розвиток. Структуру особистості, свідомість і самосвідомість, спрямованість і діяльність особистості.

Концепція особистості в контексті раціогуманізму Г.О. Балла. Раціогуманізм, гармонійний розум, раціогуманістична орієнтація особистості. Інтегративно-особистісний підхід до розуміння особистості. Раціоналізм, гуманізм, культура.

Теорія особистісного життєконструювання Т.М.Титаренко. Життєвий світ особистості. Життєвий шлях і життєва криза. Життєвий вибір як рушійна сила індивідуальної світобудови. Життєві завдання та життєві перспективи. Життєві домагання як соціально-психологічний механізм життєконструювання особистості. Зріла та інфатильна особистість.

Генетико-психологічна теорія особистості С.Д. Максименко. Феномени нужди і любові як умови розвитку особистості. Генетико-психологічні грані

структури особистості. Цілісність і унікальність особистості. Ортогенез. Відкритість і незавершеність особистості.

Дослідження особистості у психологічній герменевтиці Н.В. Чепелевої. Наратив. Інтегративно-екзистенційне трактування особистості у роботах О.В. Завгородній. Особистість к контексті глибинної психології Т.С.Яценко.

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Структура та детермінанти розвитку особистості.

I. Обговорення теоретичних питань

1. Базові категорії особистості: індивід, особистість, індивідуальність.
2. Основні характеристики структури особистості: активність; функціональність; динамічність; ієрархічність.
3. Охарактеризуйте “типове” та “індивідуальне”, “стійке” та “нестійке” у структури особистості.
4. Функціонально-динамічна структура особистості (згідно з концепцією К. К. Платонова).
5. Тривимірна психологічна структура особистості В. Рибалка.
6. Характеристика понять «розвиток», «формування» та «становлення» особистості.
7. Соціальні, біологічні та психологічні чинники розвитку особистості.
8. Соціалізація як основний механізм розвитку особистості.

II. Виконання практичних завдань

Завдання 1.

Розподіліть на групи наступні суб’єктивні явища в залежності від співвіднесення їх зі структурними компонентами особистості (*мотиваційний, потреби, вольовий, пізнавальний, емоціональний, характер, здібності і самосвідомість*): переживання голоду, похмурий настрій, наполегливість, пригадування подій, гордість за власні досягнення, прийняття рішення, задоволення від виконаної діяльності, роздуми про власні недоліки, бажання робити добро, переживання гніву, доведення теореми, стан інтересу до чогось, почуття легкості і радості під час виконання діяльності, почуття відповідальності, охайність.

Завдання 2.

Відомий дослідник психології особистості О. Г. Асмолов сформулював таке положення: *«Індивідом народжуються, особистістю стають, а індивідуальність відстоюють»*. Сформулюйте власне положення, в якому поставте поняття “індивід”, “особистість”, “індивідуальність” у такий взаємозв’язок, який вам здається найбільш обґрунтованим.

Завдання 3.

Визначте і обґрунтуйте, в яких випадках поведінка є індивідною, в яких – особистісною.

1. Порух голови в сторону неочікуваного різкого звуку.
2. Відповідь під час іспиту.
3. Людина дуже хоче спати, але встає з ліжка.

4. Кашель.
5. Відсмикування руки від гарячої поверхні.
6. Пожвавлення немовляти, коли до нього підходить матір.
7. Зажмурювання очей на яскравому світлі.
8. Плач немовляти.
9. Стимування сліз.
10. Виконання небезпечного завдання.
11. Стимування себе під час конфлікту.
12. Мимовільне запам'ятовування подій.

Література:

1. Аршава І.Ф., Носенко Е.Л. *Психологія особистості*: підручник для студентів закладів вищої освіти. Дніпро: ЛІРА, 2024. 500 с.
2. Бочаріна Н.О. *Психологія особистості*: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. 188 с.
3. Мітіна С.В. *Психологія особистості*: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. 276с.
4. Прищак М. Д., Гречановська О. В. *Психологія особистості*: електронний навчальний посібник комбінованого (локального та мережного) використання [Електронний ресурс]. Вінниця: ВНТУ, 2024. 219 с.
5. Столяренко О. Б. *Психологія особистості*. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

Семінарське заняття 2. Порівняльний аналіз психоаналітичної теорії особистості З. Фрейда та аналітичної теорії К. Юнга .

I. Обговорення теоретичних питань

1. Співставлення розуміння несвідомого в теорії Юнга і теорії Фрейда.
2. Структура особистості в теорії Юнга і теорії Фрейда.
3. Психосексуальні стадії розвитку особистості в теорії З.Фрейда.
4. Інстинкт життя та інстинкт смерті.
5. Природа тривоги та внутрішнього конфлікту особистості.
6. Захисні механізми психіки (З.Фрейд).
7. Індивідуальне та колективне несвідоме в теорії К.Юнга.
8. Комплекси та архетипи особистості в аналітичній теорії К. Юнга
9. Індивідуація як мотиваційна сила розвитку особистості.
10. Концепція екстраверсії та інтроверсії.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах)

Завдання 1.

Фрейд порівнював співвідношення «Я» і «Воно» із конем і вершником. Вершник повинен стримувати і направляти коня, інакше він сам може загинути, але рухається вершник тільки завдячуючи коню.

Який із символів «Я» чи «Воно» втілював Фрейд у образі вершника, а який у образі коня?

Завдання 2.

З якими захисними механізмами пов'язані наступні вчинки і способи поведінки людей:

1. Під час масового соціологічного дослідження дорослим людям задали питання, чи переконливо подіяли на них матеріали преси, у яких лікарі доводять, що паління призводить до захворювання на рак легенів. Позитивну відповідь дали 68% людей, які не палять і лише 14% тих, які палять.
2. Хлопчик хоче бути схожим на батька і тим самим заслужити його любов і повагу.
3. Людина похилого віку, яка у свій час не мала змоги навчатись у ВЗО, при першій нагоді демонструє свою зневагу до вищої освіти.
4. В Японії у коридорах фірм стоїть макет начальника. Підлеглі можуть підійти і висловити усе, що вони про нього думають, навіть побити макет.
5. Працівник, який вчасно не підготував важливий звіт, виправдовує свою затримку, звинувачуючи деяких колег.
6. Підлеглий постійно забуває прізвище свого начальника.
7. Підлеглий, якого часто тероризує начальник, деспотично поводить у власній сім'ї.
8. Студент, який погано склав черговий іспит, заспокоює себе тим, що звинувачує викладача в надлишковій прискіпливості саме до нього.
9. Підліток, якого на уроці насварила вчителька, під час перерви почав знущатись над слабшим однокласником.
10. Колеги, які посварились декілька років тому, не розмовляють, не вітаються і стараються навіть не дивитись один на одного.

Завдання 3.

Виконання методики «Механізми психологічного захисту»

(Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. 274с. Додаток А.1, С.245-248).

Мета: діагностика механізмів психологічного захисту. Вимірюються вісім видів захисних механізмів: витіснення, заперечення, заміщення, компенсація, гіперкомпенсація, проекція, раціоналізація і регресія. Кожному з цих захисних механізмів відповідають твердження, які характеризують особистісні реакції людини у різних ситуаціях. На основі відповідей будується профіль захисної структури досліджуваного.

Інструкція: кожне твердження Ви повинні оцінити з позиції «так» чи «ні», в залежності від того, що більше відповідає Вашим особистісним якостям. Найбільш цікавою є Ваша перша реакція.

Література:

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. – С.23-37.
3. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.25-34.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.17-22.

Семінарське заняття 3. Порівняльний аналіз соціокультурної теорії особистості К. Хорні та теорії особистості А. Адлера.

І Питання для обговорення

1. Основні положення теорії К. Хорні відносно природи людини.
2. Поняття базальної тривоги та причини її обумовлюючи.
3. Стратегії компенсації базальної тривоги.
4. Як пояснює К. Хорні відмінності між нормальною та невротичною особистістю з позиції невротичних потреб?
5. Типи особистості відповідно до стратегії подолання тривоги .
6. Креативне-Я в теорії особистості А. Адлера.
7. Індивідуальний стиль життя. Типи особистості відповідно до стилю життя.

II. Виконання практичних завдань.

Завдання 1.

Які існують емпіричні докази того, що порядкова позиція дитини в структурі родини є важливим фактором, який приймає участь у формуванні стилю життя? Наведіть приклади.

Література:

1. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.42-50.
2. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.22-26.

Семінарське заняття 4. Епігенетична теорія розвитку особистості Е. Еріксона. Гуманістичний психоаналіз Е. Фрома (2г.)

I Питання для обговорення

1. Основні положення Еріксона відносно природи людини.
2. Характеристика епігенетичного принципу Е. Еріксона
3. Характеристика кризи его-ідентичності та засоби виходу з неї.
4. Основні стадії психосоціального розвитку Е: Еріксона
5. Вплив культури на розвиток «Его» на різних стадіях його вікового розвитку.
6. Его-Ідентичні та Его-неідентичні особистості: порівняльні психологічні портрети.
7. Основні положення концепції Е.Фрома.
8. Психологічні механізми втечі від свободи в концепції Е. Фрома.
9. Мотиваційна сила особистості за Е. Фромом
10. Екзистенціальні потреби людини.
11. Соціальна типологія характерів в теорії Е. Фрома

II. Робота зі словником.

Розкрити зміст таких понять: его-психологія, епігенетичний принцип, его-ідентичність, его-інтеграція.

Література:

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.37-47.
2. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.51-60.
3. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.28-30.

Семінарське заняття 5. Біхевіоральний напрямок у дослідженні особистості. Соціально-когнітивна теорія особистості А. Бандури.

І Питання для обговорення

1. Особистість з точки зору біхевіорального напрямку.
2. Основні положення теорії оперантного наочіння Б. Скіннера.
3. Основні принципи соціально-когнітивної теорії особистості А. Бандури
4. Наочіння через спостереження.
5. Оперантне та викарне наочіння.
6. Види подкреплення.
7. Поняття саморегуляція, самоконтроль, самоєфективність.
8. Порівняння аналіз зору А. Бандури з поглядами Б. Скіннера на поведінку особистості.

ІІ. Робота зі словником.

Розкрити зміст таких понять: біологічно зворотний зв'язок, біхевіоральна терапія, оперантне наочіння, оперантна поведінка, самоконтроль, тренування впевненості в собі, психологічна ситуація, самопідкріплення, потреба, процес уваги, навчання через спостереження.

Література.

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.112- 130.
2. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.65-74.
3. Столяренко О. Б. Психологія особистості: Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.26-28.

Семінарське заняття 6. Соціально-когнітивний підхід у дослідженні особистості (2г.).

План заняття

І Питання для обговорення

1. Розкрити поняття локусу контролю.
2. Дати порівняльну характеристику особистості з інтернальним та екстернальним локусом контролю
3. Розкрити поняття та властивості особистісних конструктів (Дж.Келлі).
4. Типи особистісних конструктів та їх зв'язок з типами мислення.

ІІ. Виконання практичних завдань

Завдання 1.

Виберіть специфічний аспект вашої поведінки, який ви б хотіли змінити – дещо, що ви хотіли б почати робити (наприклад, фізичні вправи), чи, навпаки, припинити (палити, лінуватись, багато їсти). Базуючись на теорії соціального наочіння Джуліана Роттера опишіть, як Ви могли б використати п'ять основних кроків самоконтролю для того, щоб викликати позитивні зміни у вашій поведінці. До кожного кроку наведіть конкретні приклади.

Завдання 2.

У поданому тексті безсистемно перераховані психологічні ознаки когнітивно простої та когнітивно складної особистості за теорією Дж. Келлі. Розподіліть подані характеристики за типами когнітивних особистостей: помічають тонкі нюанси поведінки інших людей, розглядають інших людей та довколишній світ на основі невеликої кількості категорій (конструктів), їхні уявлення про інших складні та диференційовані, володіють бідним репертуаром соціальних ролей, не ігнорують різноманітні суперечності у характері особистості, характеризуються недиференційованими уявленнями про важливі об'єкти, мають усталені погляди щодо інших людей, ігнорують інформацію, яка суперечить їхнім уявленням. прості в спілкуванні, використовують велику кількість категорій і високо диференційовану систему конструктів. Чітко розрізняють себе та інших, не помічають відмінностей між собою та іншими людьми, розглядають людей з множини точок зору, їхні соціальні прогнози надійні, прагнуть знайти підтвердження тому, що інші схожі на них, їхні соціальні прогнози неефективні.

Завдання 3.

Замість крапок вставте у текст пропущені слова, які допоможуть Вам краще зрозуміти теорію «особистісних конструктів» Дж.Келлі.

Більшість людей шукають друзів і коханих серед тих, чия..... складність відповідає їхнім власним показникам. Когнітивно..... люди оточують себе менш складними людьми, а когнітивно..... прагнуть перебувати в товаристві більш софістикованих людей.

З віком люди стають більш когнітивно, і, відповідно, з віком ускладнюється і Я-концепція особистості. Когнітивна —бажана адаптивна риса, однак вона не є єдиним критерієм адаптивної конструктної системи. Здоровий розвиток особистості спирається на інтеграцію різноманітних конструктів.

Завдання 4.

Якби вам потрібно було вибрати лише одне слово для характеристики власної особистості, що це було б за слово? Напишіть його. Тепер напишіть протилежне до нього. Чи можете ви визначити, яку роль грає цей конструкт в тому, як ви інтерпретуєте події у різних сферах вашого життя (наприклад, особисті взаємини, школа, робота)?

Завдання 5.

Аналізуючи події, що відбуваються у вашому житті або в житті близької вам людини, визначте функціонування особистісних конструктів, що призводять до вашого психологічного травмування або, навпаки, до підсилення особистісного потенціалу. Визначте конструкти подібного типу та наслідки їх функціонування в осіб, що з вами найбільше спілкуються.

Завдання 6.

Виконання методики «Діагностика локусу контролю особистості за методикою РСК (рівень суб'єктивного контролю)»

Інструкція: Оцініть ряд тверджень, що стосуються певних життєвих ситуацій.

На кожне запитання можна дати відповідь «так» чи «ні». Працюючи з опитувальником слідкуйте, щоб номер вашої відповіді збігався з номером твердження. Довго не розмірковуюйте, давайте відповідь за вашим першим враженням.

Література.

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.130-137.
2. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.78-90.
3. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.60-62.

Семінарське заняття 7. Диспозиційний напрямок дослідження особистості. Теорія Гордона Оллпорта (2г).

I Питання для обговорення

1. Загальна характеристика диспозиційного напрямку у психології особистості.
2. Дайте визначення поняттю “особистість” за Г. Оллпортом.
3. Проаналізуйте концепцію рис особистості за Г. Оллпортом.
4. Поняття та типи диспозиції.
5. Проаналізуйте поняття «пропріум».
6. Стадії розвитку пропріуму за Г. Оллпортом?
7. Охарактеризуйте зрілу особистість за Г. Оллпортом.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах).

Завдання1.

Перерахуйте шість характеристик «зрілої особистості». Як ці характеристики відповідають Вашому власному уявленню про складові здорової особистості. Чи можете Ви назвати деяку особливість, яка могла би бути у здорової особистості, але є не сумісною з шести характеристиками Г. Оллпорта?

Завдання 2. Виконання методики «Хто-Я?» М. Куна – Т. Макпартленда.

Мета: «Усвідомлення основних особистісних рис у різноманітні соціальних ролей»

Інструкція. Протягом 10 хв. дайте 20 варіантів відповідей на запитання, яке ви самі собі ставите: «Хто я?». Нижче запишіть найпершу відповідь, яка спала вам на думку. Записуйте в тому порядку, в якому варіанти виникають у вашій свідомості, не замислюючись над їх послідовністю, граматикою або логікою, не оцінюючи їх за параметрами «добре» чи «погано».

Завдання3.

Чим відрізняються підходи Г. Оллпорта, Г. Айзенка і Р. Кеттела до класифікації рис особистості? Наведіть приклади, які ілюструють розуміння кожного з цих теоретиків терміна «рис особистості». Чи погоджуються ці троє теоретиків з тим, що поведінка людини визначається взаємодією рис особистості з ситуацією.

Завдання 4.

Чи погоджуєтесь Ви з Г. Айзенком у тому, що за основні особливості людської поведінки відповідальні головним чином три основні риси (типи) індивіда? Чи погоджуєтесь Ви, що індивідуальні варіації у кожному діапазоні рис відображають нейрофізіологічні відмінності?

Завдання 5.

У поданому нижче тексті безсистемно перераховані основні риси психологічних типів, виділені Г. Айзенком. Ви повинні сформувавши групу із чотирьох учасників, розподілити між собою завдання, проаналізувати текст і заповнити таблицю за поданою формою.

Текст: Спокійний, врівноважений, ранимий, неспокійний, товариський, контактний, пасивний, тихий, турботливий, уважний, песимістичний, замкнутий, неконтактний, лідер, безтурботний, веселий, оптимістичний, активний, імпульсивний, надійний, контрольований, миролюбивий, легко піддається змінам настрою, тривожний, ригідний, розсудливий, поступливий, реактивний, балакучий, агресивний, збудливий, непостійний.

	Стабільний	Невротичний
Інтроверт		
Екстраверт		

Завдання 6.

Виконання методики Г. Айзенка (екстраверсія-інтроверсія, нейротизм-стабільність).

Література:

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.86 -96.
2. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.90-98.
3. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.30-34.

Семінарське заняття 8. Гуманістичний напрям у психології особистості.

I Питання для обговорення

1. Загальна характеристика гуманістичного напрямку.
2. Основні положення теорії А.Маслоу відносно природи людини.
3. Охарактеризуйте ієрархію потреб за А.Маслоу.
4. В чому полягають відмінності дефіцитарної мотивації та мотивації зростання.
5. Характеристики самоактуалізованої особистості.
6. Керуючий мотив у житті з погляду теорії К. Роджерса.
7. Я-концепція та її розвиток в теорії К. Роджерса.
8. Повноцінне функціонуюча та непристосована особистості (за К.Роджерсом).

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах).

Завдання 1.

Опишіть особистісні риси самоактуалізованих людей та поясніть щодо кожної риси, які індивідуальні відмінності існують між самоактуалізованими людьми. У чому полягають причини відсутності самоактуалізації?

Завдання 2.

Максим майже дві доби не спав, готуючись до захисту проекту. Йому дуже хотілось продемонструвати свої здібності і вразити однокурсників та викладачів. Але, зненацька у нього пропав увесь інтерес до роботи. Йому хотілось тільки одного – спати. Поясніть, базуючись на ієрархічній моделі потреб А. Маслоу, що ж відбулось із мотивацією Максима.

Як Ви оцінюєте ієрархічну теорію потреб Абрахама Маслоу? Чи має сенс його точка зору для розуміння Вами Вашої власної поведінки і поведінки інших людей?

Завдання 3.

Карл Роджерс стверджує, що основний бар'єр, який заважає людям спілкуватись, – це природна тенденція обговорювати, оцінювати, схвалювати чи засуджувати поведінку чи твердження інших. Тому одним із принципів клієнтцентованої терапії є безоціночне сприйняття клієнта і його проблем. Психологу рекомендується орієнтуватись на норми клієнта, а не на загальноприйняті норми поведінки у тій чи іншій ситуації.

Як Ви думаєте, чи можна практику безоціночного сприйняття іншої людини перенести в ситуацію повсякденного спілкування людей?

Література:

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.47 -74
2. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості. Київ: ТОВ «КММ», 2007. С.45 – 57.
3. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.114-131.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.36-38; С.52-54.

Семінарське заняття 9. Екзистенційні теорії особистості (Ролло Мей, Віктор Франкл)

I Питання для обговорення

1. Екзистенціальне розуміння особистості.
2. Екзистенційна психологія Ролло Мея.
3. Особистість у логотерапії Віктора Франкла.
2. Прагнення до сенсу, сенс життя в теорії В.Франкла.
4. Свобода волі в теорії В.Франкла і теорії Р.Мея.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах).

Завдання1.

Як Ви розумієте твердження Віктора Франкла: «Насправді людині потрібний не стан рівноваги, а радше боротьба за якусь мету, гідну її». Поясніть, чому в сучасному суспільстві нудьга стає більшою проблемою ніж нужденність.

Завдання 2.

У поданому нижче тексті безсистемно перераховані основні поняття провідних гуманістичних теорій особистості. Проаналізувати текст і заповнити таблицю за поданою формою.

Текст: Логос, самоактуалізація, цінності переживання, інструментальні риси, гуманістичні потреби, самооцінка, клієнтцентована терапія, основні риси, цінності творчості, «Я-концепція», смисл життя, мотивація, екзистенціальна фрустрація, цінності ставлення, фізіологічні потреби, логотерапія, феноменальне поле особистості, свобода волі, повноцінно функціонуюча особистість, непристосована особистість.

А. Маслоу	К. Роджерс	В. Франкл	Р. Мей

Література:

1. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.131-137.
2. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. – С.54-57.

Семінар 10. Погляди вітчизняних учених на психологічну природу особистості.

І Питання для обговорення

1. Теорія розвитку особистості Г. С. Костюка.
2. Концепція особистості в контексті раціогуманізму Г.О. Балла.
3. Теорія особистісного життєконструювання Т.М.Титаренко
4. Дослідження особистості у психологічній герменевтиці Н.В. Чепелевої.
5. Інтегративно-екзистенційне трактування особистості (О.В. Завгородня)
6. Особистість к контексті глибинної психології Т.С.Яценко.
7. Змістовні ознаки особистості у генетичної психології С.Д.Максименко

ІІ. Робота зі словником.

Розкрити зміст таких понять: генетична психологія, раціогуманізм, гармонійний розум, життєвий світ, життєвого шлях, життєвий вибір, життєві домагання, життєконструювання, наратив, життєві завдання.

Література:

1. Максименко С.Д., Зливков В.Л., Кузікова С.Б. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. – С.17-107.
2. Мельничук О.Б, Пасічняк Р.Ф., Вольнова Л.М. Психологія особистості: Хрестоматія: Навч. посіб. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. 532 с.
3. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.146-172.

5. Завдання самостійної роботи

5.1. Написання есе, конспектування додаткової літератури з курсу, складання кросворду, таблиць, схем, розроблення навчальних тестових завдань, підготовка повідомлення з зазначених тем (обов'язково для всіх студентів).

№ теми	Назва теми самостійної роботи	Навчальна діяльність
1.	Написати есе на тему: «Моє розуміння поняття "особистість". Яку людини можна вважати особистістю» Розкрити тему на прикладі відомих історичних діячів або письменників.	Написання есе
2.	Проаналізувати взаємозв'язок біологічних і соціальних чинників розвитку особистості. <i>Результати подати у вигляді структурно-логічної схеми.</i>	Скласти структурно-логічну схему.
3.	«Психоаналітичні теорії особистості» скласти кросворд по темі.	Скласти кросворд на задану тему (20-25 слів)
4.	Аналіз відмінності між нормальною та невротичною особистістю з позиції концепції невротичних потреб К.Хорні. <i>Результати подати у вигляді таблиці.</i>	Скласти таблицю.
5.	Прочитати та проаналізувати одну (за бажанням) із найвідоміших наукових прац Е. Фрома, («Втеча від свободи» (1941), «Мистецтво любити» (1956), «Анатомія людської деструктивності» (1973), «Мати чи бути» (1976); визначити основні ідеї та принципи.	Аналіз праці
6.	Порівняльний аналіз точки зору А. Бандури з поглядами Б. Скіннера на особистість. <i>Результати подати у вигляді таблиці.</i>	Скласти таблицю.
7.	Грунтуючись на теорію особистості Дж. Роттера проаналізуйте процес поведінкового самоконтролю. Наведіть власний приклад. <i>Результати аналізу викладіть у формі письмового звіту.</i>	Письмовий самозвіт.
8.	Проаналізуйте погляди Дж. Келлі відносно соціальних відношень та особистісних конструктів.	Підготувати повідомлення
9.	Виберіть будь-яку людину, яку Ви добре знаєте і перерахуйте її суттєво важливі індивідуальні характеристики (грунтуючись на теорію особистості Г.Олпорта). Чи є ці характеристики тим, що Г. Олпорт розуміє як «центральні	Дати аргументовану відповідь на питання.

	диспозиції»? Чим корисна концепція центральних диспозицій у повсякденному житті?	
10.	Порівняльний аналіз підходів Г. Олпорта, Р. Кеттелла та Г. Айзенка щодо класифікації рис особистості. <i>Результати подати у вигляді таблиці.</i>	Скласти таблицю.
11.	Виконання методики «П'ять рис особистості» (За: Дуткевич Т. В., Яцюк В. А. Вікова і педагогічна психологія (курс лекцій та практикум): Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Друк ПП Буйницький О. А., 2006. – С. 196–201). Провести діагностику, написати аналіз отриманих результатів, короткий висновок. <i>П'ятифакторна модель структури рис особистості допомагає створити повний психологічний портрет особистості, усі п'ять рис відзначаються достатньою стабільністю в житті дорослої людини.</i>	Письмовий самозвіт.
12.	Ваша думка щодо ієрархічної теорії потреб Абрахама Маслоу. Чи має сенс його точка зору для розуміння Вами Вашої власної поведінки і поведінки інших людей?	Дати аргументовану відповідь на питання
13.	Виконання методики «Виявлення стилю самоактуалізації». Провести діагностику, написати аналіз отриманих результатів, короткий висновок. (Методика див. Додаток А.5. стр. 266-268. Мітіна С.В. Психологія особистості: Навчально-методичний посібник).	Письмовий самозвіт.
14.	Сучасні вітчизняні теорії особистості. Складіть перелік теорій особистості сучасних вітчизняних науковців. Вказати назву теорії, автора, ключові поняття.	Скласти перелік сучасних вітчизняних теорій особистості

5.2. Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)(*за бажанням на вибір студентів написати реферат або зробити презентацію на одну із запропонованих тем*).

Теми рефератів (або презентації):

1. Теорія когнітивного диссонанса: Л.Фестингер.
2. Підхід З. Фрейда до тлумачення сновидінь.
3. Персонологічна теорія особистості: Г.Мюррей.
4. Гуманістичний психоаналіз Е.Фромма, основні положення і принципи.
5. Психодраматична рольова теорія особистості: Я.Л. Морено.
6. Факторна теорія особистості: Дж. Гілфорд.
7. Концепція особистості в контексті раціогуманізму Г.О. Балла.
8. Генетико-психологічна теорія особистості С.Д. Максименко.
9. Дослідження особистості у психологічній герменевтиці Н.В. Чепелевої.

10. Інтегративно-екзистенційне трактування особистості (О.В. Завгородня)
11. Особистість в контексті глибинної психології Т.С. Яценко.
12. Структура личности и ее становление в процессе индивидуального развития человека (Б.Г. Ананьев).
13. Вплив біологічних і соціальних чинників на формування особистості.
14. Екзистенційна теорія особистості. Ролло Мей.
15. Особистість у логотерапії Віктора Франкла.
16. Особистість з позиції транзактного аналізу Е. Берна.
17. Теорія особистості в структурному психоаналізі: Жака Лакана.
18. Стимул-реактивна теорія особистості: Дж. Доллард, Н. Міллер.
19. Теорія особистості у психоаналітичній селф-психології: [Хайнц Кохут](#)
20. Теорія особистості міжособистісного психоаналіза Г.С. Саллівана.

V. Завдання для самоконтролю

5.1. Завдання для самоконтролю до 1-го модулю

1. Особистість – це:
 - а) свідомий індивід, який займає певне положення у суспільстві і виконує певну суспільну роль;
 - б) людина, яка має тверді переконання;
 - в) біологічна істота, яка належить до класу ссавців;
 - г) людина, яка має високий соціальний статус.
2. Індивід – це:
 - а) окремо взятий представник людського роду;
 - б) біологічна істота;
 - в) представник певної спільноти;
 - г) сукупність особливостей, які відрізняють одну людину від інших.
3. Світогляд – це:
 - а) норма поведінки, що склалася історично;
 - б) система знань, уявлень, переконань про світ, дійсність.
 - в) особливі способи відображення дійсності;
 - г) властивість високоорганізованої матерії.
4. Особистістю людина:
 - а) народжується;
 - б) формується в процесі взаємодії з соціальним оточенням;
 - в) формується під впливом навчання;
 - г) формується у діяльності.
5. Факторами становлення особистості є:
 - а) лише спадковість
 - б) лише середовище;
 - в) спадковість та соціум;
 - г) кліматичні умови.
6. Спрямованість особистості – це:
 - а) процес безперервного прийняття рішень на основі зважування альтернатив поведінки;
 - б) стійке й вибіркове прагнення особистості до життєво значущих

об'єктів;

в) прагнення людини досягти певного результату, який би підтвердив особисту першість;

г) усталена система найважливіших цільових програм особистості, яка стосується діяльності, поведінки та спілкування.

7. Психологічні властивості особистості – це:

а) вроджені властивості, які мають ситуативний характер;

б) відносно постійні, стійкі властивості, які формуються в процесі індивідуального життя і діяльності;

в) риси особистості, які виявляють стійке вибіркове ставлення особистості до навколишнього;

г) людські задатки, риси темпераменту і характеру.

8. Система всіх видів спонукань (потреби, мотиви, цілі, установки), які регулюють поведінку і діяльність людини, утворюють сферу:

а) структури особистості;

б) самосвідомості;

в) мотивації;

г) домагань.

9. Вітчизняна психологія стверджує, що джерелом активності особистості є:

а) вроджені інстинкти, спільні з тваринними предками;

б) потреби, які не є вродженими, а виникають і розвиваються у процесі взаємодії людини з соціальним середовищем;

в) вроджена потреба у самоствердженні.

10. До складу когнітивного компоненту самосвідомості входять:

а) самосвідомість, уявлення про власні якості, можливості;

б) аоставлення, самоповага, самолюбство;

в) самооцінка, саморегуляція.

5.2. Завдання для самоконтролю до 4 теми.

1. А. Адлер вважав, що:

а) мета поведінки людини не міняється протягом життя, змінюється система відношень;

б) мета поведінки людини міняється протягом життя, але не змінюється система відношень;

в) мета поведінки людини і система відношень міняється протягом життя;

г) мета поведінки людини і система відношень не міняється протягом життя

2. За З. Фройдом, психіка людини складається із таких структурних компонентів:

а) свідоме, передсвідоме, підсвідоме

б) напівсвідоме, свідоме

в) свідоме, підсвідоме

г) свідоме, напівсвідоме, підсвідоме

3. Який архетип Юнг пов'язував з досягненням самореалізації у зрілому віці:

а) аніма

- б) тінь
- в) самість
- г) персона

4. Універсальні образи і символи, які містяться в колективному несвідомому, спонукають індивідуума переживати певні почуття і міркувати певним чином стосовно даного об'єкту або ситуації (за Юнгом):

- а) конструкт
- б) архетип
- в) гештальт
- г) формула

5. Соціальна типологія характерів представлена в теорії:

- а) К.Хорні
- б) Е. Еріксона
- в) К.Г. Юнга
- г) Е. Фромма;

6. У якій стадії психосексуального розвитку розвивається комплекс Едіпа чи Електри (за З.Фройдом)

- а) латентна
- б) анальна
- в) оральна
- г) генітальна

7. Специфічна психічна енергія, яка лежить в основі всіх сексуальних проявів індивіда:

- а) катарсис
- б) автоеротизм
- в) імпульс
- г) лібідо

8. Термін, яким позначається фаза дитячого сексуального життя, протягом якої використовуються різні способи статевого задоволення за допомогою частин власного тіла, а сторонній об'єкт виявляється цілком відсутнім (за З.Фройдом):

- а) латентна
- б) підліткова
- в) оральна
- г) генітальна

9. Термін, яким позначається найбільш важлива, змістовна і обширна система психіки, у тому числі суперечливі, неусвідомлювані «первинні» потяги, інстинкти, бажання, думки тощо:

- а) свідомість
- б) несвідоме
- в) передсвідоме
- г) надсвідоме

10. Поняття комплексу неповноцінності розглядається у теорії:

- а) К.Хорні
- б) З.Фрейда

- в) К.Юнга
 - г) А. Адлера.
11. Які з понять найбільше співвідносяться з поняттям Самість (за К.Г. Юнгом):
- а) самоактуалізація
 - б) цілісність
 - в) досягнення вершини успіху
 - г) самовиховання
12. П'ять основних екзистенційних потреб особистості розглядається у теорії:
- а) К.Хорні
 - б) А. Адлера
 - в) К.Г. Юнга
 - г) Е. Фромма;
13. Одна з архетипічних фігур, яка, за К.Юнгом, пояснює цілістість особистості:
- а) тінь
 - б) самість
 - в) аніма/анімус
 - г) персона
14. Термін, введений А. Адлером, для позначення усіх видів фізичних, духовних чи соціальних недоліків – реальних чи уявних:
- а) почуття неповноцінності
 - б) компенсація
 - в) гіперкомпенсація
 - г) почуття власної недостатності
15. Хто з дослідників розглядав процес індивідуації, як наближення Его до Самості:
- а) К.Хорні
 - б) Е. Еріксон
 - в) К.Г. Юнг
 - г) Е. Фромм;
16. Неусвідомлювані тенденції індивіда до саморуйнування і повернення в неорганічні стани, потяг до смерті (в теорії психоаналізу):
- а) катарсис
 - б) танатос
 - в) комплекс
 - г) лібідо
17. Мотиваційна сила особистості, – це конфлікт між двома прагненнями – до свободи та безпеки, вважав:
- а) З. Фройд
 - б) Е. Еріксон
 - в) Е. Фромм
 - г) А.Адлер.
18. Хто з дослідників описав наступні типи особистості –уникаючий, керуючий, беручий та соціально-користний тип:

- а) К.Хорні
- б) А. Адлер
- в) К.Г. Юнг
- г) Е. Ериксон.

19. Особлива психологічна інстанція, цілком неусвідомлювані бажання і потяги:

- а) самість
- б) супер-Его
- в) Ід
- г) Его

20. Спеціальна регулятивна система стабілізації особистості, спрямована на усунення чи зведення до мінімуму почуття тривоги, пов'язаного з усвідомленням конфлікту – це: а) Я-концепція

- б) механізм психологічного захисту
- в) Я-образ
- г) фрустрація

21. Розуміння неврозу за К. Хорні:

- а) набір захисних реакцій на базову тривогу
- б) емоційна реакція дитини на поведінку оточуючих
- в) фундаментальна емоція дитинства
- г) психологічний захисний механізм особистості

22. Найважливіший внесок Е. Еріксона в психологію особистості:

а) описав та представив таке особистісне утворення, як почуття ідентичності

б) виділив структуру особистості, розглядаючи свідомі і несвідомі сторони психіки

в) розвинув вчення про самоактуалізовану особистість

г) розробив теорію захисних механізмів особистості

23. Хто з дослідників виділив три основні моделі поведінки: "прагнення до людей", "прагнення від людей", "прагнення проти людей"?

- а) К.Хорні
- б) З.Фройд
- в) К.Юнг
- г) А. Адлер.

24. Що є центром особистості в теорії К.Юнга:

- а) Персона
- б) Его
- в) Самість
- г) Супер-Его.

5.3. Завдання для самоконтролю до 5-6 теми

1. На відміну від радикальних біхевіористів Альберт Бандура вважає, що особистість формують усі нижче перераховані чинники, окрім:

- а) поведінка людини;
- б) індивідуальні характеристики;

- в) спадковість;
 - г) вплив навколишнього середовища.
2. Якщо людина переконана, що її успіхи і невдачі регулюються зовнішніми чинниками, такими як доля, успіх, щасливий випадок, впливові люди і непередбачувані сили оточення, то, за теорією Дж. Роттера, її локус контролю:
- а) екстернальний;
 - б) інтернальний;
 - в) позитивний;
 - г) негативний.
3. Автором соціально-когнітивної теорії особистості є:
- а) А. Бандура;
 - б) К. Левін;
 - в) В. Джемс;
 - г) П. Жане.
4. Будь-яка зміна у поведінці людини під час спостереження за «моделлю» відповідно до того, схвалюється чи засуджується поведінка «моделі» (наприклад, дитина стримує сльози, коли бачить, що мама сварить братика за те, що він плаче) у теорії А.Бандури має назву:
- а) самопідкріплення;
 - б) непряме підкріплення;
 - в) саморегуляція;
 - г) самоконтроль.
5. Вставте пропущене слово у твердження Дж. Келлі: «Більшість людей шукають друзів і коханих серед тих, чия складність відповідає їхнім власним показникам.
- а) соціальна;
 - б) когнітивна;
 - в) особистісна;
 - г) нейро-фізіологічна.
6. Людей, які використовують достатньо складну і диференційовану систему конструктів, чітко розрізняють себе та інших, розглядають поведінку інших з різних точок зору, їхні уявлення про інших складні та диференційовані, Дж. Келлі називав:
- а) когнітивно складними;
 - б) когнітивно простими;
 - в) егоцентричними;
 - г) конструктивними.
7. Дж. Келлі у «Теорії особистісних конструктів» презентує людину як:
- а) істоту, керовану фізіологічними потребами;
 - б) особистість, що прагне до самореалізації;
 - в) дослідника, мислителя, вченого;
 - г) суб'єкта діяльності і пізнання
8. Засновник теорії соціального навчання:
- а) А. Бандура
 - б) Дж. Роттер

- в) А. Адлер
- г) Б. Скіннер.

9. Основна ідея когнітивної теорії Дж. Келлі:

- а) ідея особистісних конструктів
- б) ідея зміни мислення
- в) ідея міжособистісних стосунків
- г) ідея когнітивних процесів особистості

5.4. Завдання для самоконтролю до 7 теми.

Уважно прочитайте визначення та вставте пропущені поняття:

1. – це фундаментальні одиниці особистості, що являють собою узагальнені диспозиції (схильності, готовності) реагувати певним чином.
2. Доволі яскраві характеристики особистості, які виступають будівельними блоками індивідуальності і є такими тенденціями у поведінці людини, які можна легко визначити, Г. Оллпорт назвав
3. Відмінність між позиціями вчених полягала у тому, що Г. Айзенк рухався від своєї гіпотези, що склад особистості визначають основні риси, а Кеттел вважав, що структуру особистості визначають принаймні рис.
4., за визначенням Г. Оллпорта, — це динамічна організація особливих мотиваційних систем, звичок, установок і особистісних рис індивіда, які визначають унікальність його взаємодії з середовищем, передусім соціальним.
5. Розвиваючи свою концепцію, Г. Оллпорт назвав індивідуальні риси, серед яких він виділив три типи: кардинальні, центральні і вторинні.
6. Такі риси, як активна позиція відносно дійсності; усвідомлення досвіду, здатність бачити події власного життя такими, якими вони є, не застосовуючи «психологічного захисту»; самопізнання; здатність до абстракції; постійний процес індивідуалізації; функціональна автономія рис; стійкість до фрустрації. властиві, вважає Г. Оллпорт.
7. Користуючись методом, Г. Айзенк і Р. Кеттел у своїх дослідженнях намагалися з'ясувати, як базова структура рис особистості впливає на її дії та поведінкові прояви.
8. Два основних типових критерії – та нейротизм були підтверджені не тільки Г. Айзенком, а й іншими дослідниками, що використовували свої власні підходи та методи.
9. Р. Кеттел зазначав, що на особистість впливають як ситуаційні чинники, так і ті групи, до яких вона належить. Він запропонував спеціальний термін на позначення діапазону рис, з допомогою яких може бути охарактеризована окрема група, –
10. визначають схожість поведінки незважаючи на плин часу та зміну ситуацій: товариська людина буде спілкуватися зі знайомими і незнайомими людьми, на роботі і в колі друзів, її сприйматимуть такою і друзі дитинства і співробітники.

5.5. Завдання для самоконтролю до 8-9 теми.

1. Карл Роджерс рекомендував психотерапевту орієнтуватись на норми клієнта, а не на загальноприйняті норми поведінки у тій чи іншій ситуації, не нав'язувати свою думку клієнту, а підводити його до правильного рішення, яке той прийме самостійно. Цей напрямок отримав назву:
 - а) психоаналіз;
 - б) клієнтцентрована терапія;
 - в) транзактний аналіз;
 - г) кризова терапія.
2. На думку Віктора Франкла рушійною силою людської поведінки і розвитку особистості є пошук:
 - а) безпеки;
 - б) смислу життя;
 - в) свободи;
 - г) страждання.
3. Абрахам Маслоу головною характеристикою особистості вважав потяг до:
 - а) безпеки;
 - б) визнання;
 - в) самореалізації;
 - г) агресії.
4. Перераховані потреби є складовими ієрархії потреб, згідно Абрахама Маслоу, окрім:
 - а) потреба в безпеці;
 - б) потреба в любові і прихильності;
 - в) фізіологічні потреби;
 - г) потреба у домінуванні.
5. Із поданих понять виберіть ті, які належать представникам гуманістичного напрямку в психології:
 - а) самооцінка, смисл життя, самореалізація, ієрархія потреб;
 - б) самооцінка, ієрархія потреб, проекція, риси особистості;
 - в) смисл життя, фізіологічні потреби, само актуалізація, лібідо, інструментальні риси.
6. Праці «Мотивація і особистість», «Релігії, цінності та вершинні переживання» написані:
 - а) А. Маслоу;
 - б) К. Роджерсом;
 - в) Г. Олпортом;
 - г) В. Франклом.
7. «Вступ до логотерапії», «Психотерапія та екзистенціалізм» є найвідомішими працями:
 - а) А. Маслоу;
 - б) К. Роджерса;
 - в) Г. Олпорта;
 - г) В. Франкла.
8. Вставте пропущене слово у твердженні А. Маслоу: «Я уявляю.....
людину не як звичайну людину, якій щось додалося, а радше як звичайну

людину, в якій нічого не можна відняти»:

- а) творчу;
- б) психічно здорову;
- в) самоактуалізовану;
- г) самодостатню.

9. На думку А. Маслоу механізми психологічного захисту:

- а) сприяють самореалізації особистості;
- б) перешкоджають особистому зростанню;
- в) допомагають зберегти психічне здоров'я особистості.

5.6. Завдання для самоконтролю до 10 теми.

1. Вчений психолог, організатор психологічної науки в Україні. Створив науково-дослідний інститут психології України, який носить його ім'я.

- а) Г.О.Балл;
- б) С.Д.Максименко;
- в) Т.М.Титаренко;
- г) Г.С. Костюк

2. Український вчений, засновник генетичного напрямку дослідження особистості:

- а) С.Д.Максименко;
- б) Т.М.Титаренко;
- в) Г.С. Костюк;
- г) Т.С.Яценко.

3. Центральні психічні зміни, які виникли у психічній діяльності і характеризують перебудову особистості на новій основі, називаються:

- а) новоутворення віку;
- б) провідна діяльність;
- в) соціальна ситуація розвитку;
- г) сенситивний період.

4. Назвіть автора теорії, основне положення полягає в тому, що особистість, психіка і свідомість людини – це єдність відображення об'єктивної дійсності і ставлення людини до неї.

- а) С. Л. Рубінштейн;
- б) В. М. М'ясіщев;
- в) Б. Г. Ананьев;
- г) О. М. Леонтьєв.

5. Спроможність дитини самостійно розв'язувати завдання у теорії Л. С. Виготського позначається терміном:

- а) зона найближчого розвитку;
- б) актуальний рівень розвитку;
- в) когнітивний розвиток.

6. Засновник раціогуманістичного підходу дослідження особистості:

- а) Г.О.Балл;
- б) С.Д.Максименко
- в) Г.С.Костюк

Питання до підсумкового контролю.

1. Предмет і завдання психології особистості.
2. Аналіз поняття особистості . Особистість як об'єкт досліджень персонології.
3. Методи досліджень та оцінювання в психології особистості.
4. Багатомірна цілісна модель особистості. Структура особистості.
5. Співвідношення понять: людина, індивід, особистість, індивідуальність
6. Фактори та механізм розвитку особистості.
7. Поняття та механізм соціалізації.
8. Соціальні фактори розвитку особистості.
9. Психодинамічний напрямок у теорії особистості.
10. Психоаналітична теорія особистості Зігмунда Фрейда
11. Структура особистості за З. Фрейдом.
12. Психосексуальні стадії розвитку особистості за З.Фрейдом.
13. Захисні механізми психики за З.Фрейдом .
15. Підхід К. Юнга до вивчення особистості.
16. Структура особистості в теорії К. Юнга
17. Комплекси особистості та архетипи в аналітичній теорії К. Юнга
18. Індивідуація як мотиваційна сила розвитку особистості за К. Юнгом.
19. Цілісність особистості в теорії А. Адлера.
20. Почуття неповноцінності та соціальний інтерес головне джерело розвитку особистості в теорії А. Адлера.
21. Епігенетична теорія особистості Еріка Еріксона.
22. Основні стадії психосоціального розвитку особистості в теорії Е.Еріксона.
23. Соціокультурна теорія особистості К. Хорні.
24. Невротичні потреби та типи особистості в теорії К.Хорні.
25. Гуманістичний психоаналіз Е.Фромма, основні положення і принципи.
26. Основні положення теорії оперантного наочіння Б. Скіннера.
27. Респондентна та оперантна поведінка в теорії Б.Скіннера.
28. Основні принципи соціально-когнітивної теорії А. Бандури.
29. Диспозиційна теорія особистості Г. Оллпорта.
30. Пропріум: розвиток самості. Стадії розвитку пропріуму за Оллпортом.
31. Структурна теорія особистості Раймонда Кеттела.
32. Теорія типів особистості: Ганс Айзенк.
33. Теорія соціального наочіння Дж.Роттера, основні положення та принципи.
34. Інтернальний та екстернальний локус контролю в концепції Дж.Роттера.
35. Теорія особистісних конструктів Дж.Келлі.
36. Гуманістично-феноменологічний напрямок у теорії особистості.
37. Основні принципи гуманістичної психології А. Маслоу.
38. Теорія самоактуалізації Абрагама Маслоу.
39. Дефіцитарна мотивація і мотивація зростання в теорії А.Маслоу.
40. Феноменологічна теорія особистості К. Роджерса.
41. Поняття «Я»-концепція в теорії К. Роджерса.
42. Екзистенційні теорії особистості. Ролло Мея.

43. Особистість у логотерапії Віктора Франкла.
44. Сучасні теорії особистості вітчизняних психологів (Г.О. Бал, С.Д. Максименко, Н.В. Чепелева, Т.С. Яценко).
45. Сучасні теорії особистості психологів США і Європи

Критерії оцінки знань студентів

1. під час семінарського заняття

5 бали отримує студент, який повно, логічно і послідовно розкриває зміст питання, активно бере участь в дискусії впродовж усього заняття

- відповідь свідчить про всебічні, систематизовані, глибокі знання,
- вільно володіє теоретичними основами і термінологією,
- правильно застосовує одержані знання для розв'язання практичних завдань;

- творчо вирішує поставлені завдання,
- гнучко використовує міжпредметні зв'язки в узагальненні інформації,

3 бали виставляється студенту за умови, що він:

- володіє понятійним апаратом з теми,
- правильно розкриває основний зміст матеріалу, але у відповіді припускається помилок,

• у цілому вирішує поставлені завдання, правильно використовує знання при розв'язанні практичних завдань але допускає 1 - 2 незначні помилки;

2 бали виставляється, якщо студент в основному:

- Бере участь у дискусії, але припускається помилки,
- зміст окремих питань викладає частково, непослідовно,
- відповідь виявляє прогалини у знаннях.

1 бал отримає студент, якщо він присутній на занятті, але не бере активну участь в обговоренні питань.

2 Критерії оцінювання реферату:

Максимальну оцінку 10 балів студент отримує, якщо оформлення та зміст реферату відповідає загальним вимогам:

- відповідність змісту роботи теми реферату;
- знання досягнень науки, монографічної та періодичної літератури за темою;

- грамотність, науковий стиль викладання;
- логічність і аргументованість викладення матеріалу;
- несуперечливість понятійного апарату;
- інформативність і наочність поданого матеріалу в таблицях, схемах, рисунках.

- представленість результатів роботи у висновках;
- відповідність висновків поставленим завданням.
- Відповідність оформлення роботи вимогам державного стандарту;

- чіткість, логічна послідовність і структурованість тексту;
- правильність оформлення графічного матеріалу (таблиць, рисунків тощо).

Оцінювання усної доповіді

- чіткість викладання змісту реферата на захисті ;
- правильність відповідей на запитання;
- уміння вести дискусію;
- володіння професійною мовою і термінологічне відповідність.

3 Критерії оцінювання мультимедійної презентації:

Максимальну оцінку 10 балів студент отримує, якщо оформлення та зміст презентації відповідає наступним вимогам:

- повнота розкриття теми;
- структуризація інформації;
- наявність і зручність навігації;
- відсутність граматичних, орфографічних і мовленнєвих помилок;
- відсутність фактичних помилок, достовірність поданої інформації;
- наявність і правильність оформлення обов'язкових слайдів (титольний слайд, зміст, список використаних джерел);
- оригінальність оформлення презентації;
- обґрунтованість і раціональність використання засобів мультимедіа та анімаційних ефектів;
- придатність презентації для обраної цільової аудиторії;
- грамотність та естетичність використання кольорового оформлення;
- використання авторських ілюстрацій, фонів, фотографій, відеоматеріалів;
- грамотність і чіткість мовлення;
- наявність, обґрунтованість і доцільність використання фонового звуку;
- розміщення і комплектування об'єктів;
- єдиний стиль слайдів.

Оцінка оголошується одночасно всім студентам, які захищали реферат або презентацію, в день захисту.

4. Критерії оцінювання тестових завдань:

5 балів – кількість правильних відповідей – від 91 до 100%

4 бала – від 90 до 75%

3 бала – від 60 до 74%

2 бал – 59-35%

1 бал – менш 34% правильних відповідей.

5 Критерії оцінювання підсумкового контролю

На «відмінно» (5 балів) оцінюється відповідь, в якій студент продемонстрував коректне володіння термінологією, ґрунтовні систематичні знання курсу, аналізує основні теорії особистості, вміння логічної послідовно викладати теоретичний матеріал та вміння співвідносити його з практичними завданнями соціальної роботи.

На «добре» (4бала) оцінюється відповідь, в якій студент виявив повні знання теоретичних основ відповідно до програми курсу, обізнаність щодо структури, основних механізмів розвитку особистості, знання основних теорій особистості.

На «задовільно» (3 бала) оцінюється відповідь, в якій студент виявив часткові знання щодо структури, механізмів розвитку особистості та основних теорій особистості.

На «незадовільно» (1-2 бала відповідно «FX» оцінки ECTS) оцінюється відповідь, в якій студент виявив поверхові знання з теоретичних основ курсу, невміння пояснити будь-які механізми розвитку особистості, не може назвати відомих персонологів.

Рекомендовані джерела інформації

Навчальна:

1. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. 276с.

Основні

1. Аршава І.Ф., Носенко Е.Л. Психологія особистості: підручник для студентів закладів вищої освіти. Дніпро: ЛПРА, 2024. 500 с.
2. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. 188 с.
3. Прищак, М. Д. Психологія особистості : електронний навчальний посібник комбінованого (локального та мережного) використання [Електронний ресурс] / М. Д. Прищак, О. В. Гречановська. – Вінниця : ВНТУ, 2024. – 219 с.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

Додаткові

1. Максименка С.Д., Зливков В.Л., Кузікова С.Б. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія. Суми : СумДПУ, 2015. 430 с.
2. Мельничук, Р.Ф. Пасічник, Вольнова Л.М. Психологія особистості: Хрестоматія: Навч. посіб. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009.532 с.
3. Рыбалка В.В. Теории личности в отечественной философии, психологии и педагогике: Пособие. Житомир: Изд-во ЖГУ им. И. Франко, 2015. 872 с.
4. Семиченко В. А. Психологія особистості: навч. посібник. Київ: Видавець Ешке О.М., 2001. 427 с.
5. Титаренко Т.М. Горностай П.П. Психологія особистості: Словник-довідник. Київ: Рута, 2001. 320 с.

Інформаційні ресурси.

1. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім. В.І.

- Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
2. Інститут психології імені Г.С. Костюка. Національної Академії педагогічних наук України. Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute>.
3. Студентська бібліотека «Читалка» Режим доступу. <http://chitalka.net.ua>.
4. Directory of Open Access Books [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.doabooks.org>
5. Цифрова бібліотека тематичних текстових збірок [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://www.twirpx.com>
6. Папка курсу на Google-диску в Classroom.